Birey ile Toplumun Mutlak Uzlaşısı

ALPAY EGLENEN

İnsanlık tarihi boyunca birey ile toplum arasındaki ilişki, üzerinde en çok düşünülen sorunlardan biri olmuştur. Kimi düşünürler toplumu bireyin üzerinde görmüş, kimileri ise bireyi toplumun merkezine yerleştirmiştir. Ancak ne bireyin toplum içinde eritildiği sistemler ne de sınırsız bireyselliğin savunulduğu anlayışlar insanlığı kalıcı bir uzlaşmaya ulaştırabilmiştir. Bunun temel nedeni, insan doğasının doğru anlaşılamamış olmasıdır.

Bir bireyin tüm davranışları, hissettiği bir acıyı azaltma ya da dindirme ve bir ihtiyacı giderme üzerine kuruludur. Bir anne çocuğu için kendini feda edebilir, bir asker vatanı uğruna ölüme yürüyebilir ya da bir insan hiç tanımadığı kişilere yardım etmek için hayatını tehlikeye atabilir. İlk bakışta bu davranışlar bencilliğin karşıtı gibi görünse de daha yakından incelendiğinde mutlaka bir acıdan kaçış, bir acıyı azaltma veya bir ihtiyacı giderme motivasyonuna rastlanacaktır. Oysa hiçbir toplum, kurulurken böyle bir hakikat üzerine yükseltilmemiştir.

Toplum teorilerinin büyük bir kısmı, insanı bencillikten uzaklaştırmaya çalışırken hata yapmıştır. Çünkü insan doğasını ortadan kaldırmak mümkün değildir. Asıl yapılması gereken, insanın doğal eğilimlerini toplumsal faydayla uyumlu hale getirecek bir düzen kurmaktır. Sorun insanların kendi çıkarlarını düşünmeleri değil, bireysel çıkar ile toplumsal çıkarın çoğu zaman birbirinden kopmuş olmasıdır.

Oysa insanlık tarihine bakıldığında toplumsallığın ortaya çıkış sebebinin de yine bireysel fayda olduğu görülür. İlk insanlar doğanın zorlu koşulları karşısında tek başlarına hayatta kalamayacaklarını fark etmişlerdir. Güvenlik, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını daha kolay karşılayabilmek için iş birliği yapmış, böylece toplumsal yaşam ortaya çıkmıştır. İnsanları bir araya getiren şey fedakârlık değil, ortak faydadır. Toplumun kökeninde özgecilik değil, akılcı bir bencillik bulunmaktadır.

Ancak uygarlık geliştikçe toplumlar başlangıçtaki amaçlarından uzaklaşmıştır. Dinler, ideolojiler, sınıflar ve siyasi çıkarlar insanların ortak yaşamını kolaylaştırmak yerine çoğu zaman yeni çatışmalar üretmiştir. İnsanlar toplum sayesinde daha mutlu olmak isterken toplum kimi zaman bireyin karşısında duran bir güce dönüşmüştür. Bu nedenle birey ile toplum arasındaki denge giderek bozulmuştur.

Auguste Comte

Tam da bu noktada yeni bir soru ortaya çıkar: İnsanları gerçekten bir arada tutabilecek ortak ilke nedir? Bu soruya verilebilecek en güçlü cevap, herkes tarafından gözlemlenebilen olgulardır. İnsanlar farklı dinlere inanabilir, farklı ideolojileri savunabilir veya farklı kültürlerde yaşayabilirler. Ancak hepsinin ortak bir olgusu vardır: Acı.

Auguste Comte'un pozitivizmi bu noktada bir amaç değil, bir yöntem olarak önem kazanır. Pozitivizm, toplumsal ilkelerin kişisel kanaatlerden değil, olgulardan hareketle belirlenmesi gerektiğini savunur. İnsanlığı bir araya getirebilecek ortak zeminin ne olduğu sorusuna cevap ararken kullanılabilecek en güvenilir araç budur. Çünkü insanların yorumları farklı olabilir; fakat olgular aynıdır.

Buradan hareketle kurulacak sağlıklı bir toplum düzeni, bireyin çıkarı ile toplumsal çıkarı aynı noktada buluşturmalıdır. İnsan toplum içinde yaşadığı sürece daha az acı çekiyor ve ihtiyaçlarını daha kolay karşılıyorsa toplumsal düzeni desteklemek zaten kendi çıkarına olacaktır. Böyle bir durumda birey toplum için değil, kendi iyiliği için topluma katkı sunar. Fakat bu katkı aynı zamanda bütün topluma fayda sağlar.

Gerçek toplumsal uzlaşma da burada ortaya çıkar. İnsanların bencilliğini yok etmeye çalışmak yerine, onların doğal eğilimlerini ortak faydaya yönlendirmek gerekir. Çünkü insan doğası değiştirilemez fakat toplumsal koşullar değiştirilebilir. Bireyin mutluluğunu toplumun başarısına bağlayan bir sistem kurulduğunda, bireysel çıkar ile toplumsal çıkar birbirinin rakibi olmaktan çıkar.

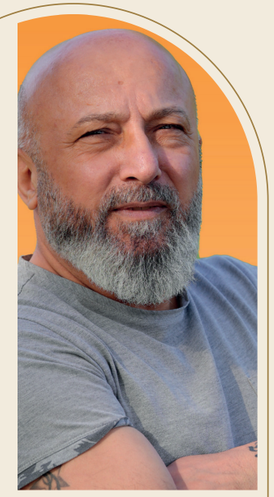
İnsanlığın yüzyıllardır çözemediği birey-toplum çatışmasının çözümü burada yatmaktadır. İnsanları kendilerinden vazgeçmeye çağırmak yerine, kendi iyiliklerini toplumun iyiliğinde görebilecekleri bir düzen kurmak. Çünkü insan topluma rağmen değil, toplum sayesinde güçlenir. Ve insanlık tarihinin gösterdiği en temel gerçeklerden biri şudur: Bireyin en büyük faydası, doğru kurulmuş bir toplumun parçası olmaktır.

Böyle bir toplumun kurulumunda, pozitivist açıdan herkes tarafından kabul görülecek ortak ilkelerden ilki epistemolojik ilkedir: İnsanlar doğru bilgiye ulaşırken dogmalardan değil, olgulardan hareket etmelidir. İkincisi siyasi ilkedir: Hiçbir birey doğuştan diğerinden üstün değildir ve toplumsal örgütlenme bireyin refahını koruma amacı taşımalıdır. Üçüncüsü etik ilkedir: Bir bireyin mutluluğu, başka bireylerin acısı üzerine kurulamaz. Toplumsal yaşamın amacı çatışmayı büyütmek değil, mümkün olduğunca herkes için acıyı azaltmak ve refahı artırmaktır.

Bu pozitivist ilkeler üzerine bir toplumsal düzen yaratılmasının ardından nasıl bu düzenin uygulanabileceği ve sürdürülebileceği tartışılmalıdır. Bu yolda ilk yapılması gereken bu ilkeler doğrultusunda bireylerin bilinçlendirilmesidir. Herhangi bir düşünsel veya davranışsal eylem kalıbının bir bireye aktarılması ve bireyin zihinsel veya fiziksel olarak bu aktarımı uygulayacak yeterliliğe ulaşmasını sağlamanın yolu, o bireyi eğitmekten geçer. Dolayısıyla pozitif toplumsal ilkelerin tüm topluma aktarımı ve toplumun bu ilkelere göre yaşamını devam ettirmesi bireylerin kendilerini tanıma yolunda eğitilmelerine bağlıdır.

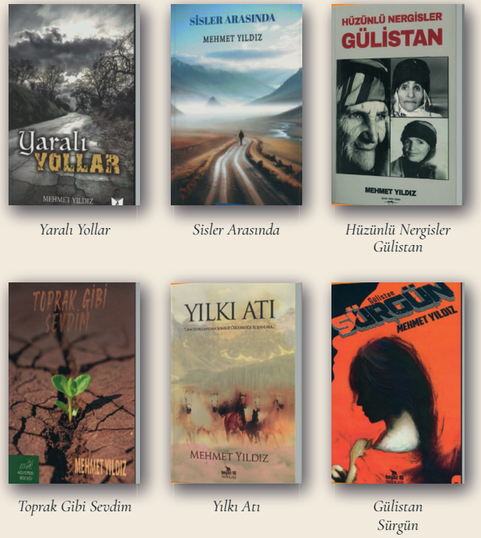
İnsanlığın ihtiyacı olan yeni bir ideoloji değil, bütün ideolojilerin üzerinde yükselebilecek ortak bir zemindir. Bu zemin, insanların farklılıklarını yok etmeye çalışmayan; tam tersine bu farklılıkları koruyarak birlikte yaşamalarını mümkün kılan evrensel ilkelerden oluşmalıdır. İnsanlık ancak o zaman birey ile toplum arasındaki kadim çatışmayı aşabilir ve toplumsal yaşamı yeniden bireyin mutluluğuna hizmet eden bir yapıya dönüştürebilir.

YAZAR

Mehmet Yıldız

KITAPLARI

Yaralı Yollar *Sisler Arasında* *Hüzünlü Nergisler Gülistan*

Toprak Gibi Sevdim *Yılkı Atı* *Gülistan Sürgün*

yazar_birbey
firari kanal
denizdevrimmert